OTWARTY DIALOG

Raport:
"Osiągnięcia" Vitaliya Yaremy.
Efekty działania
Prokuratury Generalnej Ukrainy:
rok po Euromajdanie

W rok po Euromajdanie przestępstwa, jakich dopuścił się reżim Viktora Yanukovycha, wciąż pozostają niewyjaśnione. Byłe kierownictwo Prokuratury Generalnej powinno ponieść odpowiedzialność za brak efektów i fiasko w działaniach.

Raport opublikowano: 25.02.2015

Copyright: Fundacja Otwarty Dialog, luty 2015 r.

00-580 Warszawa

Aleja Szucha 11a/ 21

E-mail: odfoundation@odfoundation.eu

www.odfoundation.eu

Kierownik projektu:

Bartosz Kramek bartosz.kramek@odfoundation.eu

Autor:

Andriy Osavoliyk andriy.osavoliyk@odfoundation.eu

Redakcja i korekta:

Lyudmyla Kozlovska lyudmylakozlovska@odfoundation.eu

Bartosz Kramek bartosz.kramek@odfoundation.eu

Szata graficzna:

Andriy Osavoliyk andriy.osavoliyk@odfoundation.eu

Foto na okładce: UNIAN

Przedruk zamieszczonych materiałów w całości lub części możliwy jest wyłącznie za zgodą redakcji.

Spis treści

1. WSTĘP....4

2. ŚCIGANIE KARNE PRZEDSTAWICIELI REŻIMU VIKTORA YANUKOVYCHA....4

2.1. Wszczęcie spraw karnych i przedstawienie zarzutów....4

2.2. Przeciągające się na Ukrainie śledztwa negatywnie wpływają na ściganie karne przedstawicieli reżimu Viktora Yanukovycha na arenie międzynarodowej....6

2.3. Nieskuteczne działania w zakresie przestrzegania sankcji nałożonych na przedstawicieli reżimu Viktora Yanukovycha na terytorium Ukrainy....8

3. BRAK SKUTECZNOŚCI W WYJAŚNIANIU PRZESTĘPSTW PRZECIWKO AKTYWISTOM MAJDANU....9

4. WYJAŚNIANIE PRZESTĘPSTW POPEŁNIONYCH NA WSCHODZIE UKRAINY I NA KRYMIE....10

5. UTRUDNIANIE LUSTRACJI W ORGANACH PROKURATURY....12

6. PRZEŚLADOWANIE KAZACHSKIEJ OPOZYCJI....14

7. DYMISJA VITALIYA YAREMY I MIANOWANIE NOWEGO PROKURATORA GENERALNEGO....15

8. WNIOSKI....16

1. WSTĘP

Okres sprawowania rządów przez Viktora Yanukovycha dał się zapamiętać nie tylko z powodu licznych i głośnych skandali korupcyjnych, w które zamieszane były najwyższe władze państwowe, ale także z powodu kompletnego braku działania ukraińskich organów śledczych, prowadzących śledztwa mające wyjaśnić wspomniane przestępstwa. Główna rola w ukrywaniu „skorumpowanych osób będących przy władzy" należała do Prokuratury Generalnej Ukrainy (PGU), która sprawując ogólny nadzór przestrzegania prawa przez administrację państwową, robiła wszystko, aby nie dostrzegać przestępstw popełnianych przez urzędników państwowych.

Po obaleniu reżimu Viktora Yanukovycha pojawiły się oczekiwania, że zmieni się podejście prokuratury do wykonywanej przez nią pracy. Od rewolucji minął rok, a przestępstwa popełnione przez Viktora Yanukovycha i jego otoczenie nadal pozostały niewyjaśnione – uczestnikom głośnych korupcyjnych skandali i sprawcom przestępstw popełnionych przeciwko aktywistom Euromajdanu, tak jak poprzednio, udaje się uniknąć odpowiedzialności wobec prawa. Żaden z organizatorów bądź sprawców, którzy strzelali do cywilów w centrum Kijowa na przełomie stycznia i lutego 2014 roku, nie poniósł kary za swoje bezprawne działania.

Prokuratura, pełniąca kluczową rolę w systemie organów ścigania państwa, nadal pozostaje skorumpowana i z trudem poddaje się jakimkolwiek próbom wprowadzania reform. Opór, jaki najwyższe kierownictwo resortu stawia wobec lustracji, stanowi jaskrawy tego dowód.

10.02.2015 Vitaliy Yarema został zdymisjonowany, a na stanowisko prokuratora generalnego został mianowany Viktor Shokin. Wcześniej zajmował on stanowisko zastępcy Vitaliya Yaremy, dlatego razem z całym kierownictwem PGU jest współodpowiedzialny za brak efektów i fiasko w działaniach resortu.

Przed Viktorem Shokinem stoi teraz zadanie poprawienia nie tylko funkcjonowania Prokuratury Generalnej Ukrainy, ale też zainicjowanie śledztwa w sprawie przeciwko Vitaliyowi Yaremie oraz jego zastępcom, które powinno wyjaśnić okoliczności dokonania (bądź zaniechania) bezprawnych działań w czasie pełnienia przez niego obowiązków służbowych.

2. ŚCIGANIE KARNE PRZEDSTAWICIELI REŻIMU VIKTORA YANUKOVYCHA

2.1. Wszczęcie spraw karnych i przedstawienie zarzutów

Aktualnie sprawy karne prowadzone przeciwko przedstawicielom reżimu Viktora Yanukovycha znajdują się na etapie postępowania przygotowawczego. Zarzuty popełnienia różnego rodzaju przestępstw zostały przedstawione 18 byłym ukraińskich urzędnikom i 1 biznesmenowi. Na liście podejrzanych znajdują się następujące osoby:

- **Mykola Azarov** – były premier; 26.09.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego zarządzie, dokonane na wielką skalę (cz. 5 art. 191 kk);
- **Serhiy Arbuzov** – były prezes Banku Narodowego Ukrainy; 19.05.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego zarządzie, dokonane na wielką skalę (cz. 5 art. 191 kk);
- **Raisa Bogatyrova** – była minister ochrony zdrowia; 20.10.2014 przedstawiono jej zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jej zarządzie, dokonane na wielką skalę (cz. 5 art. 191 kk);

- **Vitaliy Zakharchenko** – były minister spraw wewnętrznych; 25.02.2014 przedstawiono mu zarzuty organizowania masowych zabójstw, nadużycia władzy i uprawnień służbowych oraz przywłaszczenia lub zdefraudowania cudzego mienia powierzonego lub znajdującego się w jego zarządzie, dokonane na wielką skalę (art. 27, 115, 191, 365 kk);
- **Yuri Ivanyushchenko** – były deputowany Ukrainy z ramienia Partii Regionów; 29.12.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego posiadaniu, dokonane na wielką skalę (cz. 5 art. 191 kk);
- **Oleksandr Klymenko** – były minister ds. dochodów i opłat; 29.04.2014 przedstawiono mu zarzut nadużycia władzy i stanowiska służbowego (cz. 2 art. 364 kk);
- **Andriy Klyuyev** – były szef Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony; 23.12.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego zarządzie, dokonane na wielką skalę (cz. 5 art. 191 kkż);
- **Yuri Kolobov** – były minister finansów; 30.09.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego zarządzie, dokonane na wielką skalę (cz 5 art. 191 kk);
- **Rinat Kuzmin** – były pierwszy zastępca prokuratora generalnego Ukrainy; 29.05.2014 przedstawiono mu zarzuty zorganizowania bezprawnych zatrzymań lub aresztowań oraz namawiania sędziego do wydania niemającego podstaw prawnych wyroku, orzeczenia lub postanowienia (ст. 27, 371, 375 УК);
- **Serhiy Kurchenko** – biznesmen; 17.03.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego zarządzie, dokonane na wielką skalę (cz. 5 art. 191 kk);
- **Andriy Portnov** – były pierwszy zastępca szefa administracji prezydenta Ukrainy; 29.12.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego zarządzie (cz. 3 art. 191 kk);
- **Mykola Prysyazhnyuk** – były minister polityki rolnej i żywności; 31.03.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego zarządzie, dokonane na wielką skalę (cz. 5 art. 191 kk);
- **Viktor Pshonka** – były prokurator generalny Ukrainy; 27.05.2014 przedstawiono mu zarzut nadużycia władzy lub stanowiska służbowego, zaś 22.12.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego zarządzie, dokonane na wielką skalę (cz. 2 art. 364, cz. 5 art. 191 kk);
- **Artem Pshonka** – syn Viktora Pshonki, były deputowany Ukrainy z ramienia Partii Regionów; 29.12.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego zarządzie, dokonane na wielką skalę (cz. 5 art. 191 kk);
- **Viktor Ratushniak** – były zastępca ministra MSW; 11.03.2014 przedstawiono mu zarzut nadużycia władzy i uprawnień służbowych (art. 365 kk);
- **Eduard Stavytsky** – były minister energetyki; 25.03.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego zarządzie, dokonane na wielką skalę (cz. 5 art. 191 kk);
- **Oleksandr Yanukovych** – syn byłego prezydenta Viktora Yanukovycha, biznesmen; 31.03.2014 przedstawiono mu zarzut uchylania się od płacenia podatków i podrobienia

dokumentów. 23.12.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego posiadaniu, dokonane na wielką skalę (art. 212, 358, art. 191 kk);

- **Viktor Yanukovych** – były prezydent Ukrainy; 25.02.2014 przedstawiono mu zarzut organizacji masowych zabójstw ludzi (art. 115 kk). 26.09.2014 przedstawiono mu zarzuty przywłaszczenia lub zdefraudowania mienia powierzonego lub znajdującego się w jego posiadaniu, dokonane na wielką skalę (cz. 5 art. 191 kk);
- **Oleksandr Yakymenko** – były szef Służby Bezpieczeństwa Ukrainy; 12.03.2014 przedstawiono mu zarzuty nadużycia władzy i uprawnień służbowych oraz stworzenia ugrupowania terrorystycznego (art. 365, 258 kk) [1].

Wszyscy oni obecnie ukrywają się poza granicami Ukrainy (na terytorium Federacji Rosyjskiej).

Warto zaznaczyć, że byłym urzędnikom (Mykole Azarovowi, Raisie Bogatyrovej, Andriyowi Klyuyevowi, Yuriyowi Ivanyushchence, Andriyowi Portnovowi, Artemowi Pshonce) przedstawiono zarzuty dopiero pod koniec 2014 roku, kiedy ukraińskie społeczeństwo zaczęło przejawiać nadzwyczaj silne niezadowolenie z powodu działań prowadzonych przez Prokuraturę Generalną Ukrainy.

Niektórzy spośród współpracowników Yanukovycha do tej pory nie usłyszeli zarzutów. Wśród tych, których nie oskarżono o popełnienie jakichkolwiek przestępstw o charakterze kryminalnym, znajdują się: **Alexei Azarov, Yuri Boyko, Serhiy Klyuyev, Elena Lukash, Dmytro Tabachnik i Viktor Yanukovych młodszy [2]**. Prokuratura Generalna Ukrainy prowadzi szereg postępowań karnych dotyczących kradzieży mienia państwowego i nadużywania stanowiska służbowego, w ramach których badane są związki tych osób z popełnionymi przestępstwami [3]. Wszyscy, oprócz Yuriia Boyki i Serhiya Klyuyeva (będącymi ukraińskimi deputowanymi), ukrywają się poza granicami Ukrainy.

Do chwili obecnej żadna ze spraw, prowadzonych przeciwko byłym ukraińskim urzędnikom zajmującym wysokie stanowiska w państwie, nie została przekazana do sądu. Śledztwa w tych sprawach karnych nadal są prowadzone.

2.2. Przeciągające się śledztwa na Ukrainie negatywnie wpływają na ściganie karne przedstawicieli reżimu Viktora Yanukovycha na arenie międzynarodowej

Z powodu nieskutecznych i niewłaściwych działań Prokuratury Generalnej Ukrainy, Unia Europejska może odwołać sankcje, jakie zostały nałożone na byłych przedstawicieli reżimu Yanukovycha. Ukraińskie organy ścigania nie zdołały w wystarczający sposób uzasadnić zarzutów postawionych byłym urzędnikom państwowym, dlatego UE może nie przedłużyć stosowanych przeciwko nim sankcji.

Przypomnijmy, 05.03.2014 Rada Unii Europejskiej podjęła decyzję w sprawie zamrożenia finansowych aktywów należących do byłych ukraińskich członków administracji, podejrzewanych o nielegalne przywłaszczenie środków państwowych i łamanie praw człowieka na Ukrainie.

Unia Europejska zdecydowała się na zamrożenie ich aktywów, aby pomóc ukraińskim władzom w przywróceniu środków finansowych, które mogły zostać nielegalnie wyprowadzone z kraju. Jednym z głównych warunków wprowadzenia sankcji przez Unię Europejską była obietnica ukraińskich władz, że zostanie przeprowadzone śledztwo w sprawie wspomnianych urzędników i że zostaną im postawione oficjalne zarzuty.

06.03.2014 decyzja Rady UE weszła w życie. Zostały zamrożone aktywa 18 osób – Viktora Yanukovycha, Oleksandra Yanukovycha, Viktora Yanukovycha młodszego, Mykoly Azarova, Alekseia Azarova, Andriya Klyuyeva, Viktora Pshonki, Artema Pshonki, Vitaliya Zakharchenki, Viktora Ratushniaka, Oleksandra Yakymenki, Ihora Kalynyna, Andriya Portnova, Eleny Lukash, Serhiya Klyuyeva, Serhiy Kurchenki, Dmytro Tabachnika oraz Raisy Bogatyrovej [4].

15.04.2014 Unia Europejska wpisała na listę sankcji jeszcze 4 osoby – Serhiya Arbuzova, Yuria Ivanyushchenkę, Oleksandra Klymenkę i Eduarda Stavytskiego [5].

Decyzja w sprawie wprowadzenia sankcji obowiązuje przez jeden rok od chwili jej podjęcia.

Wkrótce po zamrożeniu aktywów większość ukraińskich urzędników objętych sankcjami (w tym również były prezydent Viktor Yanukovych) wystąpiła z pozwami do Trybunału Sprawiedliwości w Luksemburgu, w których domagali się oni anulowania decyzji UE w sprawie wprowadzenia sankcji przeciwko nim, w z związku z brakiem oficjalnych zarzutów ze strony Ukrainy. Wnioski przyjęto do rozpoznania [6].

Aby nie dopuścić do odblokowania finansowych aktywów byłych urzędników państwowych, Prokuratura Generalna Ukrainy miała zebrać dowody popełnienia przez nich przestępstw, przedstawić oficjalne zarzuty i ogłosić za nimi międzynarodowe listy gończe.

Nie udało się tego zrobić w stosunku do wszystkich urzędników, którzy uciekli z kraju. Według ostatnich informacji UE przedłuży reżim stosowania sankcji w stosunku do 14 osób (ich nazwiska nie są ujawniane) jeszcze o jeden rok. W stosunku do 4 osób (wśród nich znajduje się Viktor Yanukovych młodszy) reżim sankcji zostanie przedłużony tylko o 3 miesiące, aby dać Ukrainie szansę na przedstawienie dowodów winy popełnienia zarzucanych im czynów. Jest absolutnie pewne, że sankcje zostaną uchylone wobec 4 osób (ich nazwisk również nie podaje się do publicznej wiadomości), zapewne będą to: Ihor Kalynyn, Oleksandr Yakymenko, Elena Lukash, Andriy Portnov, ponieważ Ukraina nie zdołała zebrać wystarczających dowodów ich winy [7].

Efekty działania GPU w zakresie doprowadzenia do powrotu na Ukrainę przedstawicieli reżimu Viktora Yanukovycha są jeszcze bardziej mizerne. Z 22 zbiegłych urzędników [8], za którymi Ukraina próbowała ogłosić międzynarodowy list gończy za pośrednictwem Interpolu, **jako poszukiwane zostały zgłoszone tylko 4 osoby – Viktor Yanukovych, Mykola Azarov, Eduard Stavytsky i Yuri Kolobov [9].** Pozostałe wnioski zostały odrzucone przez Interpol z uwagi na istnienie prawdopodobieństwa, że posiadają one motywację polityczną. PGU nie zdołała w wystarczającym stopniu uzasadnić zarzutów postawionych zbiegłym urzędnikom.

W chwili obecnej wiadomo, że większość urzędników, którym udało się uciec z kraju, ukrywa się w Rosji przed odpowiedzialnością karną. Trzeba zaznaczyć, że ukraińska strona prawie w ogóle nie podejmuje prób, by doprowadzić do ich ekstradycji na Ukrainę. Dopiero 06.02.2015 Vitaliy Yarema, prezentując raport w ukraińskim parlamencie, poinformował, że Prokuratura Generalna Ukrainy zwróciła się do Prokuratury Generalnej FR z prośbą o ustalenie miejsca pobytu, zatrzymanie i ekstradowanie na Ukrainę byłych urzędników państwowych – prezydenta Viktora Yanukovycha, premiera Mykoly Azarova, prokuratora generalnego Viktora Pshonki, szefa SBU Oleksandra Yakymenki, ministra spraw wewnętrznych Vitaliya Zakharchenki oraz jego zastępcy Viktora Ratushniaka [10]. Zgodnie z oczekiwaniami Prokuratura Generalna FR odmówiła. Niemniej nadal pozostaje bez odpowiedzi pytanie, dlaczego stosowny wniosek został przekazany dopiero po upływie roku od chwili, kiedy Viktor Yanukovych wraz z otoczeniem uciekł z Ukrainy.

2.3. Nieskuteczne działania w zakresie przestrzegania sankcji nałożonych na przedstawicieli reżimu Viktora Yanukovycha na terytorium Ukrainy

Ukraińskie władze domagają sie od wspólnoty międzynarodowej nałożenia sankcji na członków reżimu Viktora Yanukovycha, przy czym sama Ukraina podobnych sankcji nie nakłada. Byłym ukraińskim urzędnikom, którzy po wydarzeniach Euromajdanu uciekli z kraju, dość łatwo udaje się nie tylko uchylać od odpowiedzialności karnej, ale też bronić finansowych i majątkowych aktywów na terytorium Ukrainy. Jaskrawy tego przykład stanowi przypadek odblokowania kont bankowych Sehiya Arbuzova, jak też niezajęcie mienia należącego do niektórych przedstawicieli poprzedniej władzy.

Skandal, wywołany przez odblokowanie aktywów bankowych Sehiya Arbuzova, stał się jednym z największych, jaki miał związek z Prokuraturą Generalną Ukrainy w czasie, kiedy na czele resortu stał Vitaliy Yarema.

21.11.2014 Sąd Rejonowy dla dzielnicy Peczerskiej w Kijowie wydał postanowienie o odblokowaniu kont Serhiya Arbuzova i jego żony Iryny Arbuzovej w ukraińskich bankach. Za przyczynę odblokowania zajętych kont posłużył fakt, iż Serhiyowi Arbuzovowi i jego żonie rzekomo nie przedstawiono oficjalnie zarzutów, na podstawie których dokonano zajęcia kont, i dlatego formalnie nie posiadali oni statusu osób podejrzanych w postępowaniu karnym.

W rzeczywistości, jak twierdzą w Prokuraturze Generalnej Ukrainy, Serhiy Arbuzov usłyszał zarzuty jeszcze 19.05.2014, toteż dla odblokowania kont bankowych sędzia Sądu Rejonowego dla dzielnicy Peczerskiej w Kijowie **Vyacheslav Pidpalyi** posłużył się fałszywym pretekstem.

Tylko dzięki wyciekowi informacji, którego źródłem był jeden z pracowników sądu, została ujawniona decyzja w sprawie odblokowania kont. Informacja na ten temat została przekazana dziennikarzowi Yuriyowi Butusovowi. Okazało się, że orzeczenie sądu nie zostało opublikowane w Jednolitym Rejestrze Orzeczeń Sądowych Ukrainy. O postanowieniu sądu nie poinformowała także służba prasowa Prokuratury Generalnej Ukrainy, czyli informacje zostały ukryte celowo przed społeczeństwem [11].

Jak twierdzi Butusov, do odblokowania kont bankowych Arbuzovów doszło dzięki zmowie pomiędzy wysokiej rangi pracownikami Prokuratury Generalnej a sędzią Sądu Rejonowego dla dzielnicy Peczerskiej w Kijowie Vyacheslavem Pidpalyi. Działali oni na rzecz interesów Sehiya Arbuzova. Bezpośrednie rozmowy z sędzią prowadził zastępca naczelnika jednego z wydziałów PGU **Volodymyr Orlov**. Negocjacje z Serhiyem Arbuzovem (lub jego pełnomocnikiem) prowadzili zastępca byłego prokuratora generalnego Vitaliya Yaremy, **Anatolyi Danilenko** i **Mykola Gerasymyuk** (po dymisji Vitaliya Yaremy oni także opuścili swoje stanowiska).

Informacja o odblokowaniu kont bankowych Arbuzovów pojawiła się w mediach 24.11.2014 i jeszcze tego samego dnia, jak twierdzą w centrum prasowym PGU [12], został złożony powtórny wniosek o zablokowanie kont w bankach, który został uwzględniony (zdaniem Yuriya Butusova część pieniędzy została jednak wyprowadzona). Prokuratura Generalna Ukrainy rozpoczęła kontrolę w sprawie legalności decyzji podjętej przez sędziego Vyacheslava Pidpalyi. Co znamienne, w dniu podjęcia decyzji nikt nie zadał sobie trudu, żeby dokonać takiego sprawdzenia, pomimo że w posiedzeniu sądu brał udział prokurator **Popov A. O.**

W taki oto sposób w sprawie nielegalnego odblokowania kont bankowych Serhiya i Iryny Arbuzovów ewidentnie widać, że doszło do przestępstwa zaniechania ze strony PGU, dzięki czemu zostały stworzone warunki do wyprowadzenia z ukraińskich banków środków finansowych należących do Arbuzova.

05.12.2014 przeciwko sędziemu Vyacheslavowi Pidpalyi zostało wszczęte postępowanie karne. Według niektórych mediów zdołał on już opuścić terytorium Ukrainy [13]. Jeśli informacja ta się potwierdzi, to niezwykle trudno będzie udowodnić, że prokuratorzy z PGU i sędzia Vyacheslav Pidpalyi działali w zmowie na rzecz interesów Serhiya Arbuzova.

Jeszcze jeden przykład nieprzestrzegania sankcji przez Ukrainę stanowi fakt, iż **pewna część majątku należącego do przedstawicieli reżimu Yanukovycha nadal nie została zajęta.**

W Prokuraturze Generalnej Ukrainy wielokrotnie mówiono o tym, że zabezpieczono całe mienie ludzi, którzy w przeszłości piastowali najwyższe urzędy w państwie. Jednak dzięki śledztwom prowadzonym przez dziennikarzy okazało się, że byli ukraińscy urzędnicy państwowi nadal mogą swobodnie rozporządzać na Ukrainie pewną częścią swojego majątku. Na przykład w kwietniu 2014 zostało sprzedane kijowskie mieszkanie Mykoly Azarova, a jesienią 2014 swoich właścicieli zmienił dom Oleksandra Yanukovycha i mieszkanie Artema Pshonki. Do chwili obecnej nie zostały zabezpieczone: mieszkanie Viktora Yanukovycha [14], dom Viktora Pshonki (zapisany na jego krewną) [15] oraz dwa mieszkania i dom za miastem Vitaliya Zakharchenki (zapisany na firmę Zakharchenko) [16].

3. BRAK SKUTECZNOŚCI W WYJAŚNIANIU PRZESTĘPSTW PRZECIWKO AKTYWISTOM MAJDANU

W rok po Euromajdanie winni popełnienia zabójstw i pobić aktywistów wciąż nie zostali pociągnięci do odpowiedzialności. Organizatorom tych przestępstw udało się ukryć poza granicami Ukrainy, natomiast szeregowi wykonawcy rozkazów (funkcjonariusze MSW i SBU) w większości pozostają bezkarni z powodu przeciągających się śledztw i nieskutecznego ich prowadzenia.

W czerwcu 2014 roku pełniący obowiązki prokuratora generalnego Oleh Mahnitsky przedstawił schemat, w oparciu o który zabijano demonstrantów w czasie akcji protestacyjnych znanych jako Euromajdan [17]. Główną rolę w tym układzie odegrał były prezydent Ukrainy **Viktor Yanukovych**, który wydał tajny rozkaz (ministrowi spraw wewnętrznych **Vitaliyowi Zakharchence** i szefowi SBU **Oleksandrowi Yakymence)** użycia broni palnej i przemocy fizycznej wobec demonstrantów.

Według wersji PGU były premier **Mykola Azarov** zorganizował posiedzenie rządu, na którym zostały przyjęte niezgodne z prawem postanowienia z 22.01.2014. Zgodnie z nimi funkcjonariusze milicji używali przeciwko demonstrantom granatów hukowych, świec dymnych o specjalnym działaniu oraz wykorzystywali armatki wodne bez względu na temperaturę.

W zabójstwa demonstrantów na Majdanie byli zamieszani także: eks zastępca ministra spraw wewnętrznych **Serhiy Lekar,** eks dyrektor departamentu bazy materiałowej MSW **Pavel Zinov**, eks zastępca ministra spraw wewnętrznych **Viktor Ratushniak**, eks głównodowodzący wojsk wewnętrznych MSW **Stanislav Shulyak**, eks asystent ministra MSW **Viktor Zubritskiy**, eks dowódca kijewskiego oddziału jednostki specjalnej milicji „Berkut" **Serhiy Kosyuk**. Między innymi Kosyuk wydał dowódcy kompanii specjalnej, **Dmytro Sadovnykowi,** rozkaz przydzielenia broni palnej kadrze kompanii i użycia jej przeciwko uczestnikom protestów.

Właśnie **Dmytro Sadovnyk** był głównym oskarżonym o bezpośredni udział w zabójstwie demonstrantów na Majdanie. 22.04.2014 sąd postanowił zastosować wobec niego środek zapobiegawczy w postaci aresztu tymczasowego, 19.09.2014 środek zapobiegawczy dla Sadovnyka został zmieniony z aresztu tymczasowego na areszt domowy. 04.10.2014 okazało się, że Sadovnyk uciekł. Prawdopodobnie ukrywa się na terenie Półwyspu Krymskiego lub Federacji Rosyjskiej. Przeciwko sędzi Sądu Rejonowego dla dzielnicy Peczerskiej Svitlanie Vilkovej, która podjęła decyzję o zwolnieniu Sadovnyka z aresztu tymczasowego i zastosowaniu aresztu domowego, została wszczęta sprawa karna pod zarzutem świadomego podjęcia decyzji niezgodnej z prawem.

26.12.2014 na wniosek PGU Najwyższa Sędziowska Komisja Kwalifikacyjna odwołała ją z funkcji sędziego.

W ten sposób wszystkim osobom podejrzanym, zamieszanym w organizowanie zabójstw i pobić demonstrantów – za wyjątkiem Serhiya Lekarya – obecnie udało się uniknąć ścigania karnego i ukryć poza granicami Ukrainy. Serhiy Lekar został objęty aresztem domowym w lipcu 2014 roku.

Szeregowi wykonawcy przestępczych rozkazów w większości przypadków również do tej pory nie zostali pociągnięci do odpowiedzialności, ponieważ istnieją problemy z bazą dowodową i ustaleniem kręgu osób zamieszanych w przestępstwa popełnione przeciwko uczestnikom Euromajdanu.

W rzeczywistości do tej pory tylko dwóch stróżów prawa poniosło odpowiedzialność za swoje przestępcze czyny popełnione w trakcie trwania Euromajdanu. 28.05.2014 dwóch żołnierzy wojsk wewnętrznych MSW zostało skazanych warunkowo (odpowiednio na 2 i 3 lata) za pobicie Mykhaylo Havrylyuka dokonane 22.01.2014. Do sądu trafiły też sprawy dwóch funkcjonariuszy z jednostki specjalnej „Berkut", zamieszanych w zabójstwa uczestników Euromajdanu. Na razie to wszystkie „sukcesy", jakimi mogą się pochwalić ukraińscy stróżowie prawa, a Prokuratura Generalna Ukrainy w szczególności. Zabójstwa, liczne przypadki pobić i torturowania aktywistów, pobicia dziennikarzy i pracowników służby zdrowia, bezpodstawne zatrzymania i aresztowania na terenie całej Ukrainy – wszystko to wciąż pozostaje do końca niewyjaśnione.

Dopiero w grudniu 2014 roku powstał specjalny wydział zajmujący się badaniem i wyjaśnianiem przestępstw popełnionych przeciwko aktywistom Euromajdanu. Nasuwa się pytanie – dlaczego wydział ten powstał dopiero pod koniec 2014 roku, a nie od razu po zakończeniu protestów?

4. WYJAŚNIANIE PRZESTĘPSTW POPEŁNIONYCH NA WSCHODZIE UKRAINY I NA KRYMIE

Prokuratura Generalna Ukrainy sprawuje nadzór procesowy nad postępowaniami karnymi, wszczętymi przez Służbę Bezpieczeństwa Ukrainy w stosunku do ponad 300 osób, które przyczyniły się do aneksji Półwyspu Krymskiego przez Federację Rosyjską. Osoby te są oskarżane o działania mające na celu siłowe wprowadzenie zmian lub obalenie ustroju konstytucyjnego czy zagarnięcie władzy państwowej (cz. 1 art. 109 kk). Wśród oskarżonych znajdują się samozwańczy liderzy tak zwanej Republiki Krymskiej – Sergey Aksyonov i Vladimir Konstantinov. Kierownictwo prokuratury twierdzi, że Interpol odmawia publikowania powiadomień dotyczących poszukiwania tych osób, ponieważ statut organizacji zabrania angażowania się w sprawy o charakterze politycznym i wojennym [18].

Prokuratura Generalna Ukrainy sprawuje także nadzór procesowy nad sprawami karnymi, które zostały wszczęte przeciwko poszczególnym liderom nieuznawanych republik – Donieckiej Republice Ludowej i Ługańskiej Republice Ludowej:

- Przeciwko Igorowi Girkinovi wszczęto sprawę karną pod zarzutem utworzenia grupy terrorystycznej, dokonania aktu terrorystycznego oraz organizowania masowych zamieszek (art. 258, 258-3, 294 kk);
- Przeciwko Pavlowi Gubarevowi wszczęto sprawę karną pod zarzutem prowadzenia działań mających na celu siłowe dokonanie zmian lub obalenie ustroju konstytucyjnego czy zagarnięcie władzy państwowej (cz. 1 art. 109 kk);
- Przeciwko Igorowi Bezlerowi wszczęto sprawę karną pod zarzutem organizowania masowych zamieszek (art. 294 kk);

- Przeciwko Denisowi Pushilinowi wszczęto sprawę karną pod zarzutem utworzenia grupy terrorystycznej i prowadzenia działań mających na celu siłowe dokonanie zmian lub obalenie ustroju konstytucyjnego czy zagarnięcie władzy państwowej (art. 109, 110, 258-3 kk);
- Przeciwko Aleksandrowi Borodayowi wszczęto sprawę karną pod zarzutem utworzenia grupy terrorystycznej i prowadzenia działań mających na celu siłowe dokonanie zmian lub obalenie ustroju konstytucyjnego czy zagarnięcie władzy państwowej (art. 109, 258-3 kk);
- Liderom Ługańskiej Republiki Ludowej Igorowi Plotnitskiemu i Aleksandrowi Popovowi przedstawiono zarzuty w sprawie porwania ukraińskiej pilotki wojskowej Nadii Savchenko. Oskarżono ich o bezprawne pozbawienie wolności człowieka, przeprowadzenie przez granicę państwową Ukrainy oraz dokonanie aktu terrorystycznego (art. 146, 258, 332 kk).

Jest oczywiste, że lista ta powinna być o wiele dłuższa, zważywszy na skalę przestępstw popełnionych na wschodzie Ukrainy.

Prokuratura Generalna Ukrainy otwarcie wykazuje pasywną postawę w kwestii wyjaśniania przestępstw wojennych popełnionych na wschodzie Ukrainy i na terenie Autonomicznej Republiki Krymu. Między innymi do tej pory nie zostały wszczęte sprawy karne przeciwko działaczom państwowym Federacji Rosyjskiej, mającym związek z przejęciem jednostek wojskowych i budynków administracyjnych na Krymie i we wschodniej części Ukrainy, a także osobom odpowiedzialnym za udzielanie wsparcia finansowego i wojskowego separatystom na wschodzie Ukrainy.

Niezadowalające są efekty śledztw prowadzonych w konkretnych sprawach związanych z nawoływaniem do działań separatystycznych na południowym wschodzie Ukrainy.

Do odpowiedzialności nie zostali pociągnięci między innymi mer Charkowa (Kharkiv) Hennadiy Kernes oraz były szef administracji obwodu charkowskiego Mykhailo Dobkin, którzy byli organizatorami i aktywnymi uczestnikami zjazdu deputowanych południowo-wschodnich obwodów Ukrainy, który odbył się w Charkowie w lutym 2014 roku. Uczestnicy zjazdu opowiedzieli się za federalizacją Ukrainy. W zjeździe wzięli udział deputowani Dumy Państwowej Federacji Rosyjskiej Aleksey Pushkov i Mikhail Margelov. Po zakończeniu zjazdu Dobkin i Kernes pośpiesznie wyjechali do Rosji [19]. Przeciwko Dobkinowi zostało wszczęte postępowanie karne i przedstawiono mu zarzut dokonania zamachu na integralność terytorialną Ukrainy (cz. 2 art. 110 kk), jednak w sierpniu 2014 sprawa została umorzona z powodu braków dowodów [20]. Hennadiy Kernes w ogóle nie usłyszał zarzutu o separatyzm. Obecnie występuje on jako podejrzany w sprawie porwania aktywistów charkowskiego Euromajdanu [21].

Ponadto nie zostały pociągnięte do odpowiedzialności osoby, które podejmowały decyzje w sprawie zwolnienia za kaucją współprzewodniczącego ruchu pod nazwą „Ludowy Front Noworosji" i jednego z liderów prorosyjskich wieców w Charkowie Konstantina Dolgova, które miało miejsce 08.05.2014.

Nie zostały też w należyty sposób wyjaśnione fakty dotyczące zabójstw, porwań i torturowania ludzi na terenach Ukrainy okupowanych przez Rosję. Jaskrawym tego przykładem jest sprawa zabójstwa deputowanego Rady Rejonowej w Gorłowce (Gorlovka) Vladimira Rybaka, którego dokonano w kwietniu 2014 roku i które do tej pory pozostaje niewyjaśnione, a winni nie zostali pociągnięci do odpowiedzialności.

5. UTRUDNIANIE LUSTRACJI W ORGANACH PROKURATURY

Od razu po uchwaleniu przez parlament ustawy "O oczyszczeniu władzy" została on skrytykowana przez ówczesnego prokuratora generalnego Vitaliya Yaremę, który stwierdził, że jest ona sprzeczna z ukraińską konstytucją i międzynarodowymi normami prawa [22]. Nowy prokurator generalny Viktor Shokin wkrótce po objęciu stanowiska także powiedział, że ustawę „O oczyszczeniu władzy" uważa za niedopracowaną: *„Do lustracji będę podchodzić bardzo indywidualnie, wobec każdego, nie tylko wobec prokuratorów obwodowych, ale także każdego pracownika prokuratury, bo wszyscy oni są ludźmi. Jeśli ktoś z nich jest winny, to oczywiście zostanie zwolniony"* [23]. Zamiast przestrzegać uchwalonej ustawy „O oczyszczeniu władzy" były prokurator generalny Vitaliy Yarema, a teraz i nowo mianowany Viktor Shokin, publicznie potwierdzili, że do realizacji ustawy podchodzą w sposób wybiórczy. Oczywiście takie stanowisko reprezentowane przez urzędników na wysokich stanowiskach nie tylko powoduje pytanie na temat ich apolityczności, ale też negatywnie wpływa na stabilność państwa w okresie transformacji. Może to też świadczyć o ich związkach ze starym systemem, tym sprzed okresu rewolucji, którego ostateczne zdemontowanie było celem ustawy „O oczyszczeniu władzy".

W czasie pierwszej fali lustracji [24] z organów prokuratury zostało zwolnionych 156 osób, z których 120 odwołało się do sądu. W około 50% przypadków sąd postanowił wstrzymać rozpatrzenie wniosków złożonych przez pracowników prokuratury do czasu podjęcia przez Trybunał Konstytucyjny decyzji w sprawie konstytucyjności ustawy „O oczyszczeniu władzy". Prokuratorzy zostali odsunięci z zajmowanych stanowisk [25]. Przypominamy, że miesiąc po wejściu w życie ustawy „O oczyszczaniu władzy" w PGU ogłoszono zamiar zwolnienia około 1000 pracowników [26]. Łącznie w organach prokuratury jest zatrudnionych 20,5 tys. osób.

Pierwsza na Ukrainie decyzja sądu o przywróceniu zlustrowanego urzędnika państwowego na wcześniej zajmowane stanowisko została podjęta właśnie w stosunku do pracownika prokuratury. Sędzia Okręgowego Sądu Administracyjnego w Charkowie Valentina Samoylova w listopadzie 2014 bezprawnie przywróciła na stanowisko naczelnika wydziału kadr Prokuratury Obwodowej w Charkowie **Volodymyra Sukhodubova**. Pod wpływem społecznego nacisku Sukhodubov odwołał pozew złożony w sądzie w celu przywrócenia mu stanowiska [27]. Przypadek ten wyraźnie pokazał, że prokuratura oraz sądy nie są organami niezawisłymi, lecz łączą je ścisłe korupcyjne kontakty, których istnienie będzie utrudniało przeprowadzenie lustracji na Ukrainie.

Jeszcze jednym sposobem, do którego uciekają się pracownicy prokuratury, aby uniknąć lustracji, jest otrzymanie statusu uczestnika operacji antyterrorystycznej (ATO) na wschodzie Ukrainy. Zgodnie z ustawą „O oczyszczeniu władzy" posiadanie tego statusu zwalnia z obowiązku poddania się lustracji (cz. 7 art. 1). Według obowiązujących przepisów [28] status uczestnika ATO mogą otrzymać nie tylko wojskowi biorący udział w działaniach bojowych, ale też osoby, które zajmowały się „zabezpieczeniem prowadzenia ATO".

Szeroko znany stał się przypadek, kiedy w październiku 2014 w Krematorsku (obwód doniecki) odbyło się praktyczne seminarium naukowe dla pracowników prokuratury, zorganizowane przez GPU. W seminarium wzięło udział 52 prokuratorów, z których każdy zajmuje wysokie stanowisko w resorcie. Z formalnego punktu widzenia pobyt prokuratorów na terenie strefy prowadzenia ATO mógł posłużyć za pretekst do uzyskania przez nich legitymacji uczestnika ATO. Wśród uczestników seminariów znaleźli się: były prokurator obwodu donieckiego **Mykola Frantovskyy**, wojskowy prokurator południowego regionu Ukrainy **Pavel Bogutskiy** i wojskowy prokurator centralnego regionu Ukrainy **Yuriy Viytev**. Wszyscy oni mieli zostać zwolnieni jeszcze w czasie pierwszej fali lustracji, ponieważ w czasie prezydentury Viktora Yanukovycha zajmowali kierownicze stanowiska w centralnym aparacie PGU. Udało im się uniknąć zwolnienia dzięki posiadaniu statusu uczestnika ATO [29]. Nie jest wykluczone, że status ten uzyskali właśnie dzięki udziałowi w seminarium.

Oficjalnie status uczestnika ATO jest przyznawany na podstawie decyzji specjalnej komisji międzyresortowej. Formalnie wszystko odbyło się zgodnie z prawem, jednak jest oczywiste, że wyjazdy służbowe na wschód Ukrainy były specjalnie organizowane dla wysoko postawionych pracowników prokuratury, aby mogli oni otrzymać wspomniany status.

14.02.2014 nowy prokurator generalny Viktor Shokin podpisał jednak rozkaz zwolnienia z resortu Mykoly Frantovskiego [30]. Nazwisko Frantovskiego aktualnie nie figuruje w rejestrze [31] osób, w stosunku do których zostały zastosowane przepisy ustawy „O oczyszczeniu władzy". Świadczy to o tym, że powodem zwolnienia prokuratora obwodu donieckiego nie była lustracja, chociaż istnieją do tego poważne przesłanki.

Mykola Frantovskyy był prokuratorem obwodu donieckiego od marca 2014 roku. Wcześniej zajmował stanowisko prokuratora obwodu żytomierskiego (w latach 2007 – 2011), a także zastępcy naczelnika Zarządu Głównego Nadzoru w Postępowaniu Sądowym Prokuratury Generalnej Ukrainy (w latach 2011 – 2014). Zgodnie z ustawą „O oczyszczeniu władzy" Frantovskyy powinien zostać zwolniony automatycznie jeszcze w październiku 2014 roku. Złożył jednak do sądu wniosek, w którym prosił ówczesnego prokuratora generalnego Vitaliya Yaremę, aby ten go nie zwalniał do czasu, gdy jego zwolnienie zostanie zweryfikowane w oparciu o ustawę „O oczyszczaniu władzy". Sąd odmówił przychylenia się do wniosku, jednak Mykola Frantovskyy pozostał na swoim stanowisku. W styczniu 2015 roku uzyskał status uczestnika ATO na wschodzie Ukrainy, co pozwoliło mu w dalszym ciągu uniknąć lustracji [32].

14.02.2015 został zwolniony jeszcze jeden z wysoko postawionych urzędników PGU, któremu przez długi czas udawało się unikać lustracji – **Volodymyr Orlov.** Wbrew postanowieniom ustawy „O oczyszczaniu władzy" zdążył objąć kilka wysokich stanowisk w centralnym aparacie Prokuratury Generalnej Ukrainy. W czasie prezydentury Viktora Yanukovycha, Orlov stał na czele Urzędu Celnego w Sumach (w latach 2010 – 2012) oraz Urzędu Celnego w Ługańsku (w latach 2012 – 2014), zyskując reputację człowieka skorumpowanego [33]. W sierpniu 2014 roku urzędnik został mianowany na stanowisko zastępcy naczelnika zarządu głównego PGU do spraw ochrony praw i swobód obywateli, interesów państwa, nadzoru przestrzegania prawa przez jednostki specjalne oraz inne organy powołane do walki ze zorganizowaną przestępczością i korupcją.

W listopadzie 2014 roku została podjęta próba mianowania Volodymyra Orlova na wyższe stanowisko – naczelnika zarządu nadzoru procesowego w postępowaniach prowadzonych przez śledczych aparatu Prokuratury Generalnej. Awans ten wywołał duży społeczny rezonans. Resort wystąpił z oświadczeniem, w którym zaprzeczył rzekomemu mianowaniu Orlova na wysokie stanowisko [34]. W grudniu 2014 roku Orlov został mianowany na zastępcę naczelnika zarządu głównego, kierującego i nadzorującego przestrzeganie przepisów przez jednostki specjalne i inne organy, powołane do walki z przestępczością zorganizowaną w sferze transportu i sprawkarnych, którymi zajmują się organy śledcze PGU. Dążenie starego kierownictwa PGU do utrzymania Volodymyra Orlova na jednym z wysokich stanowisk w centralnym aparacie resortu wydaje się oczywiste. **Jego mianowanie na stanowisko zastępcy naczelnika jest przykładem próby uniknięcia lustracji poprzez przeniesienie urzędnika na niższe stanowisko.**

Volodymyr Orlov, podobnie jak Mykola Frantovskyy, nie figuruje na liście osób podlegających lustracji, chociaż spełnia jej kryteria. Ten fakt może pozwolić im obu w najbliższej przyszłości na ponowne zajęcie wysokich stanowisk w PGU.

6. PRZEŚLADOWANIE KAZACHSKIEJ OPOZYCJI

Ukraińska prokuratura nie potrafi sobie poradzić z negatywnymi skutkami autorytarnego reżimu na Ukrainie. Nadal też w ramach korupcyjnych układów współpracuje z innymi autorytarnymi reżimami w obszarze postsowieckim.

Szeroki rozgłos uzyskały opublikowane dowody [35], [36], [37] na to, w jaki sposób Kazachstan wpływał na ukraińskie organy śledcze, po to by sfabrykować wniosek o ekstradycję kazachskiego opozycyjnego polityka Mukhtara Ablyazova.

Wiadomo, że za pośrednictwem ukraińskiej kancelarii prawnej *Ilyshev & Partnerzy* kazachska strona przekazywała śledczemu ukraińskiego MSW Maksymowi Melnikowi (który prowadził sprawę przeciwko Mukhtarowi Ablyazovowi) dane osobowe Ablyazova; sporządzała dla śledczych protokoły przesłuchań, treść zarzutów i wnioski o ekstradycję; uzgadniała ze śledczym wnioski o ujawnienie tajemnicy bankowej; udzielała wskazówek dotyczących ogłoszenia międzynarodowych poszukiwań za Mukhtarem Ablyazovem po linii Interpolu.

Zgodnie z opublikowanymi dokumentami w sierpniu 2014 roku zastępca prokuratora generalnego Kazachstanu, Andrey Kravchenko, spotykał się z zastępcą prokuratora generalnego Ukrainy Vitaliyem Kasko i prokuratorem generalnym Vitaliyem Yaremą wyłącznie po to, aby omówić sprawę Ablyazova. W oświadczeniu Kravchenki znalazły się słowa: *„Jesteśmy wdzięczni ukraińskim kolegom za ich stanowcze działania w ściganiu karnym grupy Ablyazova”.* 11.09.2014 prawnik z kancelarii *Ilyashev & Partnerzy*, Roman Marchenko, poinformował kierownictwo kazachstańskiego BTA Banku: *„Koledzy, cieszę się, że mogę poinformować, iż udało się «podłączyć» naszych śledczych zajmujących się M. Ablyazovem... W charakterze motywu przewodniego występowała ZGP „Ablyazov, Zharimbetov i inni” .*

02.09.2013 kancelaria *Ilyashev & Partnerzy* zaproponowała PGU „nieodpłatne” (realna wartość usług wynosiła 320 tysięcy euro i została opłacona przez kazachstański BTA Bank w uzgodnieniu z PGU) zaangażowanie prawników do „reprezentowania” interesów Ukrainy we francuskim sądzie, na co 13.11.2013 z PGU otrzymano odpowiedź: *„Nie sprzeciwiam się”.* W taki oto sposób PGU wyraziła zgodę, by interesy Ukrainy reprezentowała firma, która świadczy usługi dla kazachstańskiego BTA Banku. Z kolei kancelaria *Ilyashev & Partnerzy* zaangażowała prawników *Winston & Strawn LLP* do udziału w sprawie. 18.11.2013 śledczy Maksim Melnik wydał „zezwolenie na udział w procesie”. Dokument ten upoważniał *Winston & Strawn LLP* do reprezentowania Ukrainy przed sądem. Zgodnie z ustawodawstwem usługi świadczone przez zagraniczne firmy prawnicze powinny być opłacane z budżetu państwowego Ukrainy w przypadku podpisania umowy z Ministerstwem Sprawiedliwości [38].

Udzielenie przez śledczego mandatu dla *Winston & Strawn LLP* było sprzeczne z ukraińskim ustawodawstwem. Prawo udzielenia pełnomocnictwa do reprezentowania Ukrainy przez firmę prawniczą w procesie ekstradycyjnym nie należy do śledczego MSW, lecz do Prokuratury Generalnej Ukrainy (art. 575 kpk). Dlatego właśnie kancelaria *Ilyashev & Partnerzy* przez kilka miesięcy usiłowała doprowadzić do tego, by PGU potwierdziła ten mandat. Na PGU wpływano za pośrednictwem kazachstańskiej prokuratury [39].

25.09.2014 sąd w Lyonie powziął wątpliwość co do legalności mandatu *Winston & Strawn LLP* i wydał firmie zakaz uczestniczenia w procesie ekstradycyjnym.

Fakty dotyczące bezprawnego wywierania wpływu przez kazachstańskie władze na działania śledczego Melnika uzyskały szeroki rozgłos, w wyniku którego 30.07.2014 ukraińskie organy ścigania wszczęły sprawę karną przeciwko niemu i odsunęły go od sprawy Ablyazova. Później

jednak, zgodnie z rekomendacjami kancelarii *Ilyashev & Partnerzy*, kazachstańska prokuratura zwróciła się do ukraińskich kolegów z prośbą o umorzenie sprawy przeciwko śledczemu.

Po spotkaniach przedstawicieli ukraińskiej i kazachstańskiej prokuratury w sierpniu i wrześniu 2014 roku (z ukraińskiej strony w spotkaniach brali udział Vitaliy Yarema i jego zastępca Vitaliy Kasko), śledczy prokuratury w Kijowie, Serhiy Hodakovskiy, dwukrotnie (25.09.2014 i 20.10.2014) wydawał postanowienie o umorzeniu sprawy karnej przeciwko Melnikowi. Dokument wydany przez śledczego słowo w słowo powtarzał wstępną wersję postanowienia, przygotowaną wcześniej przez kancelarię *Ilyashev & Partnerzy*. W efekcie 17.12.2014 sąd zobowiązał prokuraturę do kontynuowania śledztwa przeciwko Melnikowi, lecz prokuratura poinformowała, że na razie nie otrzymała akt sprawy z sądu.

Zgodnie z opublikowanymi dokumentami Viktor Shokin, zajmując stanowisko zastępcy prokuratora generalnego Ukrainy i nadzorując postępowania karne, sprawował opiekę nad sprawą karną Mukhtara Ablyazova.

7. DYMISJA VITALIYA YAREMY I MIANOWANIE NOWEGO PROKURATORA GENERALNEGO

09.02.2015 pod naciskiem społecznym Vitaliy Yarema został zmuszony, by podać się do dymisji. 10.02.2014 Rada Najwyższa Ukrainy większością głosów (318) poparła kandydaturę Viktora Shokina na stanowisko nowego prokuratora generalnego Ukrainy. Warto zwrócić uwagę na fakt, że za kandydaturą Shokina oddali głos wszyscy członkowie partii „Blok Opozycyjny", składającej się byłych członków „Partii Reginów".

W 2005 roku, kiedy Viktor Shokin zajmował stanowisko zastępcy prokuratora generalnego Ukrainy, ogłosił jedną z wersji dotyczącą śmierci ministra MSW Yuriya Kravchenki, który zginął w zagadkowych okolicznościach w marcu 2005 roku – miał popełnić samobójstwo, dwukrotnie strzelając sobie w głowę [40]. ***Jest prawdopodobne, że pomiędzy Yuriyem Kravchenką a byłym wówczas prezydentem Ukrainy Leonidem Kuchmą i ludźmi z jego otoczenia, mógł istnieć konflikt interesów.***

Wiadomo, że bliscy krewni Viktora Shokina zajmują wysokie stanowiska w organach ukraińskiej prokuratury, które otrzymali już po tym, jak w czerwcu 2014 roku Viktor Shokin zaczął pracować jako zastępca prokuratora generalnego Ukrainy.

Między innymi córka Viktora Shokina, Tatyana Gornostayeva, w listopadzie 2014 roku zajęła stanowisko zastępcy prokurator obwodowej w Odessie. Jej mąż, Aleksey Gornostayev, we wrześniu 2014 został mianowany na stanowisko zastępcy prokuratora rejonu kijowskiego w Odessie. Ojciec Alekseya Gosnostayeva, Nikolay, w październiku 2014 roku został mianowany na stanowisko zastępcy prokuratora obwodu dniepropietrowskiego. W taki oto sposób kariera zawodowa krewnych Viktora Shokina zbiegła się w czasie ze sprawowaniem przez niego funkcji zastępcy prokuratora generalnego Ukrainy [41].

16.02.2015 Viktor Shokin mianował dwóch zastępców – Vladimira Guzyrya i Davida Sakvarelidze. Pierwszy dał się poznać jako prokurator występujący na jednym z pierwszych politycznych procesów w historii Ukrainy, dotyczącym sprawy Borysa Feldmana i banku „Slovyanskiy" na początku lat 2000. Sprawa karna przeciwko Feldmanowi, która przyciągnęła uwagę społeczności międzynarodowej, została wszczęta niezgodnie z prawem, towarzyszyły jej liczne uchybienia [42]. Z kolei David Sakvarelidze to jeden z członków reformatorskiego zespołu prezydenta Gruzji Mikheila Saakashvilego, w przeszłości zajmował stanowisko zastępcy prokuratora generalnego Gruzji i prokuratora Tbilisi. Z mianowaniem Sakvarelidze wiąże się wiele nadziei na faktyczne przeprowadzenie reform w ukraińskiej prokuraturze. Czas pokaże, czy uda się wykorzystać

wcześniejsze doświadczenie Gruzji, czy też jego mianowanie zostanie wykorzystane wyłącznie do poprawienia wizerunku Prokuratury Generalnej Ukrainy.

8. WNIOSKI

Jedną z głównych obietnic, złożoną przez nową ukraińską władzę wobec narodu Ukrainy i społeczności międzynarodowej, było pociągnięcie do odpowiedzialności karnej za wszystko, czego dopuścił się Viktor Yanukovych i jego najbliżsi współpracownicy zamieszani w poważne przestępstwa gospodarcze, ukaranie uzurpatorów władzy na Ukrainie i winnych przestępstw popełnionych przeciwko aktywistom Euromajdanu.

Niestety wypada stwierdzić, że w rok po zwycięstwie rewolucji, zbrodnie byłej władzy pozostają niewyjaśnione, a winni wciąż nieukarani. Winę za to ponoszą ukraińskie organy ścigania, a zwłaszcza Prokuratura Generalna, na czele której do niedawna stał Vitaliy Yarema.

Niewyjaśnienie głośnych spraw i nieprawidłowy nadzór w zakresie przestrzegania ustawodawstwa przez organy prowadzące działania operacyjno-poszukiwawcze, dochodzenie i postępowanie przygotowawcze w tych sprawach prowadzone przez Prokuraturę Generalną stwarzają precedens, który pozwala wysokim urzędnikom państwowym na unikanie odpowiedzialności za popełnione przestępstwa i podważa autorytet Ukrainy na arenie międzynarodowej.

Nowe kierownictwo Prokuratury Generalnej nie powinno powtórzyć błędów popełnionych przez swoich poprzedników. W resorcie należy dołożyć wszelkich starań, aby wyjaśnić głośne przestępstwa popełnione przez przedstawicieli reżimu Viktora Yanukovycha. Kompetentnego i szczegółowego zbadania wymaga działalność (bądź przestępcze zaniechanie) Vitaliya Yaremy na stanowisku prokuratora generalnego Ukrainy, jak też działania innych osób zajmujących najwyższe stanowiska w centralnym aparacie PGU.

<u>W związku z tym uważamy za konieczne:</u>

- Pociągnąć do odpowiedzialności osoby, zajmujące wcześniej najwyższe kierownicze stanowiska w Prokuraturze Generalnej Ukrainy (Vitaliya Yaremę oraz jego zastępców), które dopuściły do powstania opóźnień w przeprowadzaniu niecierpiących zwłoki czynności śledczych (poszukiwań) w stosunku do Viktora Yanukovycha i jego współpracowników, co w konsekwencji uniemożliwiło podjęcie zgodnych z prawem i obiektywnych decyzji w kwestii pociągnięcia do odpowiedzialności osób winnych za popełnione przestępstwa.
- Przeprowadzić szczegółowe, obiektywne i niezależne śledztwa dotyczące wszystkich przypadków niezgodnego z prawem użycia broni przez funkcjonariuszy organów ścigania w czasie Euromajdanu;
- Przyspieszyć śledztwa w sprawach karnych, w których podejrzanymi są byli ukraińscy urzędnicy państwowi, na których Unia Europejska nałożyła sankcje w marcu 2014 roku.
- Złożyć ponownie wnioski do Interpolu o ogłoszenie międzynarodowego listu gończego za członkami reżimu Viktora Yanukovycha.
- Przyspieszyć śledztwa w sprawach przestępstw korupcyjnych, w które prawdopodobnie zamieszani są obecni deputowani Rady Najwyższej Ukrainy Yuriy Boyko i Serhiy Klyuyev.
- W związku z przepisami ustawy „O oczyszczeniu władzy" przeprowadzić kontrolę legalności zajmowanego stanowiska przez następujące osoby: **Mykola Frantovskyy** (na stanowisku prokuratora obwodu donieckiego do 14.02.2015), **Pavel Bogutskiy** (na stanowisko prokuratora wojskowego południowego regionu Ukrainy), **Yuriy Viytev** (na stanowisku

prokuratora wojskowego centralnego regionu Ukrainy), **Volodymyr Orlov** (na stanowisku zastępcy naczelnika wydziału głównego, kierującego i nadzorującego przestrzeganie przepisów przez jednostki specjalne i inne organy powołane do walki z przestępczością zorganizowaną w sferze transportu i spraw karnych, którymi zajmują się organy śledcze PGU do 14.02.2015).

- Wobec **Mykoly Frantovskiego** i **Volodymyra Orlova**, którzy zostali zwolnieni 14.02.2015, należy zastosować przepisy ustawy „O oczyszczeniu władzy", zaś nazwiska wpisane do Jednolitego Państwowego Rejestru Osób, wobec których zastosowane zostały przepisy ustawy.
- Wyjaśnić incydent odblokowania kont bankowych Serhiya i Iryny Arbuzovów pod kontem ewentualnej zmowy pomiędzy sędzią Vyacheslavem Pidpalyi a prokuratorami – Volodymyrem Orlovem, Anatoliyem Danilenką i Mykolą Gerasymyukiem.
- Odwołać wniosek o ekstradycję Mukhtara Ablyazova, ponieważ został złożony w wyniku korupcyjnej współpracy prokuratur – ukraińskiej oraz kazachstańskiej – i szkodzi międzynarodowemu wizerunkowi Ukrainy.

Wszystkie osoby, które chcą udzielić poparcia dla naszych żądań, prosimy o wysyłanie pism do Prokuratora Generalnego Ukrainy Viktora Shokina na adres: 01011, Kyiv-11, ul. Riznitska 13/15.

Wykaz źródeł:

1. RBK Ukraina / PGU ogłosiła zarzuty wysunięte przeciwko Yanukovychowi i jego otoczeniu. - http://www.rbc.ua/ukr/news/politics/gpu-predstavila-podozreniya-predyavlennye-yanukovichu-i-14012015203000
2. Radio24 / PGU nie postawiła zarzutów Lukash i Tabachnikowi. - http://radio24.ua/news/showSingleNews.do?objectId=29284
3. Ukrainska Pravda/ PGU: przeciwko synowi Azarova jest prowadzone postępowanie, ale zarzutu mu nie postawiono. - http://www.pravda.com.ua/rus/news/2015/01/5/7054221/?attempt=2
4. RBK Ukraina / Ukraińskie śledztwo pozwala Unii Europejskiej na uchylenie sankcji wobec Yanukovycha i spółki. - http://www.rbc.ua/rus/analytics/show/ukrainskoe-sledstvie-pozvolyaet-evrosoyuzu-snyat-sanktsii-22122014093000
5. Espreso TV / Unia zablokowała konta Arbuzova, Klymenki, Stavyckoho i Ivanyushchenki. - http://espreso.tv/news/2014/04/15/yes_zamorozyv_rakhunky_arbuzova_klymenka_stavyckoho_ta_ivanyuschenko
6. ZN.ua / Trybunał Europejski wszczął postępowanie z wniosków Yanukovycha, Azarova, Kurchenko i Portnova dotyczących uchylenia sankcji. - http://zn.ua/UKRAINE/sud-es-otkryl-proizvodstvo-po-iskam-yanukovicha-azarova-kurchenko-i-portnova-ob-otmene-sankciy-149281_.html
7. Europejska Pravda / Unia uchyli sankcje wobec 4 współpracowników Yanukovycha, w kolejce czeka jeszcze 4, wśród nich jest jego syn. - http://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2015/02/17/7030943/
8. ZN.ua / Interpol ogłosił list gończy tylko za ośmiorgiem ukraińskich byłych urzędników spośród 22. - http://zn.ua/POLITICS/interpol-obyavil-v-rozysk-tolko-vosem-ukrainskih-eks-chinovnikov-iz-22-164213_.html
9. Interpol / Interpol issues Red Notices for former Ukrainian leaders. - http://www.interpol.int/News-and-media/News/2015/N2015-002
10. Niezależne Biuro Informacyjne / Yarema prosi prokuratora generalnego Rosji o ekstradycję Yanukovycha i jego wspólników. - http://nbnews.com.ua/ua/news/142768/
11. Cenzor.NET / Swołocz – część 2. Jak Arbuzov odzyskał zajęte konta. „Tendencyjne" pytania do prokuratora generalnego Yaremy. - http://censor.net.ua/resonance/314378/svolochi_chast_2_kak_arbuzovu_vernuli_arestovannye_scheta_tendentsioznye_voprosy_k_genprokuroru_yareme
12. Prokuratura Generalna Ukrainy – oficjalna strona internetowa /Na wniosek Prokuratury Generalnej Ukrainy ponownie zajęto konta S. Arbuzova i jego małżonki. - http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=147485
13. Delovaya stolitsa / Sędzia, który odblokował konta Arbuzova, wyjechał za granicę. - http://www.dsnews.ua/politics/suddya-yakiy-znyav-aresht-z-rahunkiv-arbuzova-viyihav-za-kordon--09122014205000
14. Hromadske.tv / Czy doszło do zajęcia? - http://www.hromadske.tv/politics/a-chi-buv-aresht/
15. Strayk / Dom Pshonki do tej pory nie został zajęty. - http://firstsocial.info/news/budinok-pshonki-tak-i-ne-areshtuvali
16. Nashi Groshi / U Zakharchenki znalazło się mieszkanie w ekskluzywnym kompleksie w Pechersku warte 26 milionów. - http://nashigroshi.org/2015/02/16/u-zaharchenka-znajshlasya-kvartyra-v-elitnomu-kompleksi-na-pechersku-tsinoyu-26-miljoniv/
17. LB.ua / PGU przedstawiła schemat organizacyjny zabójstw na Majdanie. - http://lb.ua/news/2014/06/13/269709_gpu_predstavila_shemu_organizatsii.html
18. TSN / Interpol nie chce uznać aneksji Krymu i ogłaszać poszukiwań separatystów – prokurator wojskowy. - http://tsn.ua/politika/interpol-ne-hoche-viznavati-aneksiyu-krimu-i-ogoloshuvati-v-rozshuk-separatistiv-viyskoviy-prokuror-408445.html
19. Ukrainskaya Pravda / Dopa i Gepa uciekli do Rosji. - http://www.pravda.com.ua/news/2014/02/22/7015803/

20. Ukrainskaya Pravda / Sprawa przeciwko Dopkinowi została umorzona. - http://www.pravda.com.ua/news/2014/08/30/7036273/
21. Ukrainskaya Pravda / Sprawy karne przeciwko Kernesowi zostały wznowione – Avakov. - http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/08/7/7034153/
22. LB.ua / Yarema wystąpił przeciwko ustawie lustracyjnej. - http://lb.ua/news/2014/09/30/281048_yarema_vistupil_protiv_zakona.html
23. UNN / Ustawa lustracyjna jest niedopracowana –V. Shokin. - http://www.unn.com.ua/uk/news/1436846-zakon-pro-lyustratsiyu-nedopratsovaniy-v-shokin
24. W czasie „pierwszej fali lustracyjnej" automatycznie zostali zwolnieni urzędnicy, którzy zajmowali kierownicze stanowiska w centralnym aparacie PGU i organach regionalnych prokuratury. „Druga fala lustracyjna" polega na dokonaniu personalnej kontroli każdego pracownika na okoliczność popełnienia przez niego czynów niezgodnych z prawem, oraz zwolnieniu, o ile takie czyny zostały ujawnione.
25. Ukrainska Pravda / Ministerstwo Sprawiedliwości: 170 zlustrowanych urzędników kwestionuje zwolnienie w sądzie. - http://www.pravda.com.ua/rus/news/2015/01/13/7054891/
26. Radio Svoboda / W trakcie lustracji Prokuratura Generalna zamierza zwolnić około tysiąca pracowników. - http://www.radiosvoboda.org/content/article/26695692.html
27. Segodnya /Charkowski prokurator Sukhodubov zostanie ponownie zwolniony. - http://www.segodnya.ua/regions/kharkov/harkovskogo-prokurora-suhodubova-snova-uvolyat-589165.html
28. Ministerstwo Obrony Ukrainy – oficjalna strona internetowa / Wykaz dokumentów wymaganych do uzyskania statusu uczestnika działań bojowych, składanych przez osoby biorące bezpośredni udział w ATO. - http://www.mil.gov.ua/ministry/aktualno/documents-for-ato.html
29. Ostatni bastion / Mit o prokuratorskim batalionie: prokuratorzy dostaną order za udział w wojnie, na której ich nawet nie było. - http://bastion.tv/news/mif-pro-prokurorskij-bataljon-zakonniki-budut-otrimuvati-orden-tiyeyi-vijni-na-yakij-yih-navit-ne-bulo/
30. Prokuratura Generalna Ukrainy – oficjalna strona internetowa / Zwolniono dwie osoby z kierownictwa jednostek Prokuratury Generalnej i Prokuratury Obwodowej w Doniecku. - http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=150839
31. Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy – oficjalna strona internetowa / Jednolity rejestr osób, w stosunku do których zostały zastosowane przepisy ukraińskiej ustawy „O oczyszczeniu władzy". - http://lustration.minjust.gov.ua/register
32. Społeczny Komitet Lustracyjny / Kodeks hańby albo jak Yarema sabotuje lustrację. - http://lku.org.ua/press_articles/226
33. Cenzor.net / „Portfel" Yanukovycha został zastępcą naczelnika Zarządu Głównego Prokuratury Generalnej, skorumpowany celnik Orlov został prokuratorem. - http://censor.net.ua/news/312286/koshelek_yanukovicha_stal_zamnachalnika_glavnogo_upravleniya_genprokuratury_vortamojennik_orlov_stal
34. Profil Prokuratury Generalnej Ukrainy na Facebooku. - https://www.facebook.com/gp.gov.ua/posts/469778839827050
35. Trust.ua / Korupcja i partnerzy. Część 2. - http://www.trust.ua/news/92332-korrupciya-i-partnery-chast-2.html
36. Trust.ua / Korupcja i partnerzy. Część 3. - http://www.trust.ua/news/93202-korrupciya-i-partnery-chast-3.html
37. Trust.ua / Korupcja i partnerzy. Część 4: nowe szczegóły w „sprawie Ablyazova". - http://www.trust.ua/news/95807-korrupciya-i-partnery-chast-4-novye-detali-v-dele-ablyazova.html
38. Dekret prezydenta Ukrainy „ O wniesieniu zmian do dekretu prezydenta Ukrainy z 25 czerwca 2002 roku Nr 581". - http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/745/2006%20;%20http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1198-2003-%D0%BF

39. Open Dialog Foundation / BTA Bank files false charges in cooperation with investigative authorities of Ukraine, Russia and France. - http://en.odfoundation.eu/a/4317,bta-bank-files-false-charges-in-cooperation-with-investigative-authorities-of-ukraine-russia-and-france

40. Segodnya /Kim jest nowy Prokurator Generalny Viktor Shokin: trzykrotnie odchodził na emeryturę i odmawiał prowadzenia sprawy Tymochenko. - http://ukr.segodnya.ua/politics/pnews/viktor-shokin-trizhdy-uhodil-na-pensiyu-i-otkazyvalsya-vesti-delo-timoshenko-591749.html

41. Ukrainska Pravda / Shokin ma cały prokuratorski klan: córkę, zięcia, teścia. - http://www.pravda.com.ua/rus/news/2015/02/10/7058116/

42. Ukraina Kryminalna / Informacja o sprawie Borisa Feldmana wg stanu na 10.02.2012 - http://www.cripo.com.ua/stati/rub-2/doci/r2-s23-d2.htm

Fundacja Otwarty Dialog powstała w Polsce w 2009 roku z inicjatywy Lyudmyly Kozlovskiej, pełniącej obecnie funkcję Prezydenta Fundacji. Do celów statutowych Fundacji należą obrona praw człowieka, demokracji i praworządności na obszarze postsowieckim, ze szczególnym uwzględnieniem największych krajów WNP: Rosji, Kazachstanu i Ukrainy.

Fundacja realizuje swoje cele poprzez organizację misji obserwacyjnych, w tym obserwacji wyborów i monitorowanie stanu przestrzegania praw człowieka w krajach WNP. Na ich podstawie powstają raporty i sprawozdania dystrybuowane następnie wśród instytucji UE, OBWE i innych organizacji międzynarodowych, resortów spraw zagranicznych i parlamentów krajów UE, ośrodków analitycznych i mediów.

Obok działalności obserwacyjnej i analitycznej, Fundacja prowadzi aktywne działania we współpracy z parlamentarzystami zaangażowanymi w sprawy zagraniczne, prawa człowieka i relacje z krajami WNP w celu wsparcia procesów demokratyzacji i liberalizacji polityki wewnętrznej na obszarze postsowieckim. Do istotnych obszarów działalności Fundacji należą także programy wsparcia więźniów i uchodźców politycznych.

00-580 Warsaw

11a Szucha Avenue, office 21

E-mail: odfoundation@odfoundation.eu

www.odfoundation.eu

+48 22 307 11 22

Raport opublikowano 25.02.2015

Printed by: OPEN DIALOG FOUNDATION

Foto na okładce: UNIAN

W celu uzyskania bardziej szczegółowych informacji prosimy o kontakt:

Andriy Osavoliyk – andriy.osavoliyk@odfoundation.eu

Lyudmyla Kozlovska - lyudmylakozlovska@odfoundation.eu

Fundacja Otwarty Dialog